

Οι επαναστάσεις πριν την Επανάσταση

Παναγιώτης Μιχαηλάρης

Ιστορικός, ερευνητής στο Κέντρο
Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού
Ιδρύματος Ερευνών

Ενα από τα πιο γνωστά στασιαστικά κινήματα λίγο πριν ξεσπάσει η Επανάσταση του 1821 είναι αυτό που οργανώθηκε στην περιοχή της Θεσσαλίας από τον Θύμιο

Βλαχάδα, στις αρχές του 19ου αιώνα, εναντίον του Αλή πασά των Ιωαννίνων.

Ο Ευθύμιος Βλαχάδας (Μπλαχάδας) γεννήθηκε στο χωριό Σμόλιανη (Ισμύλια) Τρικάλων· η ακριβής χρονολογία της γέννησής του είναι άγνωστη, ωστόσο πρέπει να την τοποθετήσουμε γύρω στα 1770. Ο πατέρας του, γερο-Βλαχάδας, ήταν αρματολός στα Χάσια, σύγχρονος των αρματολών Ζίδρου και Λάζου και σύμφωνα με τον Νικόλαο Κασομούλη πρέπει να πέθανε στο 1780· υπάρχει πάντως η πιθανότητα, σύμφωνα με μια ενθύμηση που έχουμε από χειρόγραφο της μονής Μεταμορφώσεως Μετεώρων και αναφέρεται σε κάποιον καπετάν Θανάση Μπλαχάδα, να ζούσε ακόμη στα 1792. Είτε έτσι είτε αλλιώς ο Θύμιος αφού πρώτα χειροτονήθηκε παπάς (απ' όπου και το Παπαθύμιος με το οποίο έμεινε γνωστός) ύστερα από τον θάνατο του πατέρα του ανέλαβε ο ίδιος το αρματολίκι στα Χάσια. Από αυτήν την πρώτη περίοδο της ζωής του ως αρματολός έχουμε μια περιγραφή του προέξοντος και περιηγητή Πουκεβίλ που έγινε δεκτός από τον Βλαχάδα και τους άνδρες του, έφαγε μαζί τους και τους άκουσε να τραγουδούν: «Σ' αυτόν τον ερημικό ξενώνα μας περίμενε ο Ευθύμιος Βλαχάδας, αρχηγός ενόπλων στη Θεσσαλία, με σύντροφο τον Ζόγγο, αρχηγό παλληκαριών των Αγράφων και του Αχελώου. Οι δυο αυτοί καπεταναίοι με γέμισαν φιλοφρονήσεις, και θέλησαν με κάθε τρόπο να με φιλέψουν αρνί ψημένο όπως το συνήθιζαν οι ομηρικοί ήρωες... Αφού ετεμάχισαν το ψητό, έκαναν τις συνηθισμένες προποσεις που αρχίζουν πάντοτε για ορισμένους αγίους... Οι καπεταναίοι θέλησαν έπειτα να μου προσφέρουν μια συναυλία με τους στρατιώτες τους, που έπαιρναν μετρίοφρονα τον τίτλο του κλέφτη, και το κατόρθωσαν τραγουδώντας μεγαλόφωνα το τραγούδι του Μπουκουβάλα, που το συνόδεψαν με τον ήχο από τις παράτονες λύρες...».

Ο Θύμιος Βλαχάδας έζησε λοιπόν στα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου, χρονική περίοδο η οποία προσδιορίζεται από σημαντικά γεγονότα τόσο στο πολιτι-

κό, όσο και στο ιδεολογικό και στρατιωτικό επίπεδο και τα οποία σηματοδοτούν καίρια τα χρόνια που θα ονομαστούν αργότερα προεπαναστατικά. Η αποδιοργάνωση του Οθωμανικού κράτους έχει προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό, η ισχυροποίηση του Αλή πασά των Ιωαννίνων επίσης είναι γεγονός σημαντικό ενώ ο Ελληνισμός με τον ένα ή τον άλλο τρόπο δρίσκεται σε άνοδο και στην πορεία της εθνικής χειραφέτησης. Πέρα από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα που ευνοεί την ανάληψη αντιστασιακής δράσης, στο ατομικό επίπεδο της ιδεολογικής συγκρότησης είναι σημαντική η πληροφορία που μας δίνει ο Κασομούλης σύμφωνα με την οποία ο Παπαθύμιος είχε έλθει σε επαφή με κείμενα όπως ο Χρονογράφος και ο Αγαθάγγελος. Από αυτά το πρώτο είναι μια καταγραφή γεγονότων που έχουν σχέση με την εκκλησιαστική ιστορία, γραμμένο σε απλή γλώσσα που γνώρισε μεγάλη διάδοση στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ενώ το δεύτερο είναι έργο προπαγάνδας που συντελεί

οποσδήποτε στο «ξύπνημα της λαϊκής ψυχής», όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Κ. Θ. Δημαράς. Γενικά δέβαια και τα δύο έργα και ειδικότερα το δεύτερο με την εξαγγελία για την έλευση του «ξανθού γένους» που θα ελευθερώσει τους Έλληνες περιέχουν στοιχεία που ευνοούν με τη σειρά τους την όλη επαναστατική κινητικότητα.

**Ο Βλαχάδας
φέρεται
ότι είχε έλθει
σε επαφή
με τον
ηγέτη
των Σέρβων
επαναστατών
Καραγιώργη
και τον Ρώσο
ναύαρχο
Σενιάβιν**

Στο σημείο αυτό ωστόσο αξίζει να αναφέρουμε και κάποια άλλα γεγονότα που συμβαίνουν στον ευρύτερο χώρο της Βαλκανικής και επηρεάζουν καίρια το όλο σκηνικό, συντελώντας στη δημιουργία επαναστατικού αναδραστήριου. Βρισκόμαστε στα χρόνια του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1806-1812) και ο ρωσικός στόλος έχοντας επικεφαλής τον ναύαρχο Σενιάβιν δρα στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου, όπου έχει σημαντικές επιτυχίες εναντίον των Τούρκων με

μεγαλύτερη εκείνη της κατάληψης της Τενέδου, γεγονός που αναπτρώνει τις ελπίδες των ραγιαδών. Στη ναυτική μοίρα του Σενιάβιν έχουν ενσωματωθεί και Έλληνες πολεμιστές ενώ φυγάδες Σουλιώτες

στέλνονται από τους Ρώσους στη Λευκάδα που απειλείται από τον Αλή πασά. Με την έναρξη του πολέμου εξάλλου, ο Αλή πασάς που ανησυχεί για την ασφάλεια της επικράτειάς του είχε αφαιρέσει από τους αρματολούς των Αγράφων και του Κάρλελι (η περιοχή της σημερινής Αιτωλοακαρνανίας περίπου) κάθε εξουσία.

Πρέπει ακόμα να σημειώσουμε ότι ένταση επικρατεί και στην περιοχή της Σερβίας, όπου, πριν ακόμη από την κήρυξη του Ρωσοτουρκικού πολέμου εκδηλώνεται επαναστατικό κίνημα στην αρχή κατά των τοπικών γενιτσάρων και αργότερα εναντίον Τούρκων, το οποίο με τον απελευθερωτικό χαρακτήρα που προσλαμβάνει και τις επιτυχίες στα πεδία των μαχών (κατάληψη Βελιγραδίου από τους εξεγερθέντες) αποτελεί στα μάτια των υποδούλων ένα παράδειγμα προς μίμηση. Μέσα στις ευνοϊκές αυτές συνθήκες για την έξαρση του επαναστατικού πνεύματος αλλά και εξαιτίας της καταδίωξης του Αλή πασά ξεσπά πρώτα το κίνημα του Νικοτσάρα και των άλλων αρματολών και κλεφτών του Ολύμπου που διώχνουν τους Αλβανούς ντερβενγάδες του Αλή και επιτίθενται στα ασκήρια του.

Ωστόσο στη φάση αυτή ο Ρωσοτουρ-

Προσωπογραφία του Rouquerville, σχέδιο του D. Ingres (Λουκία Δρούλια κ.α., Περιηγήσεις στον ελληνικό χώρο, Αθήνα 1968)

**Οι τοπικές
αντιστάσεις
στην πορεία
προς την
Επανάσταση
(1808)**

Α' Μέρος

Η ανταρσία του Θύμιου Βλαχά

ΤΟΥ ΘΥΜΙΟΥ ΜΠΛΑΧΑΒΑ

Ένας πασάς εβγήκε στη Νευρόπολη,
αρματολούς μαζώνει, κλέφτες κυνηγά
και τον παπά γυρεύει, το γραμματικό,
«Πού είσαι παπά μου κλέφτη και γραμματικέ,
έλα να προσκυνήσης με τ' αδέρφια σου
και με τους εδικούς σου, τα ξαδέρφια σου».
Σε κλαιν τα μονοπάτια που περπάταες,
σε κλαίν οι κρυοβρυσούλες με το κρύο νερό.

Αλ. Πολίτης (επιμέλεια), Το δημοτικό τραγούδι. Τα Κλέφτικα, Αθήνα 1981, σ. 78-79: από τη συλλογή του Φοριέλ, όπου η Νευρόπολη επεξηγείται ως περιοχή απέναντι από την Καρδίτσα.

Εξεγέρσεις και απελευθερωτικοί
οραματισμοί πριν από τη μεγάλη
ελληνική Επανάσταση του '21

Επιμέλεια:
Βασίλης
Παναγιωτόπουλος

Παλιά λιθογραφία του χωριού Καστράκι στους πρόποδες των Μετεώρων (R. Curzon, Τα μοναστήρια των Μετεώρων, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 127)

κικός πόλεμος δεν θα αργήσει με την παρεμβολή και των άλλων ευρωπαϊκών δυνάμεων να οδηγηθεί σε ανακωχή (συνθήκη του Τιλσίτ, 1807), πράξη ιδιαίτερα αρνητική για τους εξεγερμένους κλέφτες και αρματολούς αφού η θέση του Αλή πασά ενισχύεται σημαντικά. Όμως τα πράγματα δεν ηρεμούν αφού ο Νικοτσάρας και οι σύντροφοί του μετατρέπονται σε πειρατές και δρουν στο Αιγαίο προτού η όλη επιχείρηση γνωρίσει τελικά το άδοξο τέλος και ο αρχηγός της σκοτωθεί πολεμώντας κοντά στο Λιτόχωρο. Ωστόσο η όλη δράση του, που καλύπτει μεγάλο χρονικό διάστημα αφού ουσιαστικά έχει αρχίσει από το 1793, και ο ηρωικός θάνατός του συντελούν στη δημιουργία ενός θρύλου που συντηρεί την έξαψη των πνευμάτων. Παράλληλα ο Κατσαντώνης και ο Κίτσος Μπότσαρης με τους Σουλιώτες μετά την αρνητική γι' αυτούς τροπή του Ρωσοτουρκικού πολέμου, αφού δράσουν για ένα διάστημα στην Αχαρνανία, όπου είχαν σημαντικές επιτυχίες εναντίον των Αλβανών του Αλή πασά, καταφεύγουν τελικά στην Κέρκυρα και στην Πάργα.

Μέσα στο κλίμα αυτό της γενικευ-

μένης αναστάτωσης, ο Αλή πασάς δεν έχασε την εμπιστοσύνη του προς το πρόσωπο του Θύμιου Βλαχάδα και των αδελφών του, που έχοντας συγκροτήσει ένα σώμα από 60 αρματολούς εξακολουθούσαν να προστατεύουν την περιοχή του διλαεπιού των Τρικάλων από τους ληστές και να μισθοδοτούνται από αυτόν.

Ωστόσο τα γεγονότα δεν άφησαν τελικά ανεπηρέαστο και τον Παπαθύμιο. Στην ανέλιξη του κινήματος του Βλαχάδα από τη σύλληψη και την οργάνωσή του έως την εκτέλεσή του πέρα από το γενικότερο κλίμα των εξεγερμένων κλεφτοαρματολών, που τώρα βρίσκονταν όπως είπαμε στην περιοχή των Ιονίων νησιών, ο Βλαχάδας φέρεται ότι είχε έλθει σε επαφή με τον ηγέτη των Σέρβων επαναστατών Καραγεώργη και τον Ρώσο ναύαρχο Σενιάδιν. Ωστόσο καμιά ιστορική πηγή δεν δεικνύει παρόμοιες κινήσεις μολονό-

τι ο Τουρκαλαβανός ποιητής Χατζησεχρέτης που έγραψε την Αληπασιάδα, μακροσκελές ποίημα που εξυμνεί τα κατορθώματα του Αλή πασά, παρουσιάζει τον Βλαχάδα να απευθύνεται στους αγάδες της Λάρισας και των Τρικάλων και να τους λέει ότι είχε έλθει σε συνεννοήσεις με τον Καραγεώργη· δέβαια ο Χατζησεχρέτης επιζητεί να μεγεθύνει τις δυσκολίες που συνάντησε ο πασάς των Ιωαννίνων προκειμένου να υπερτονίσει τα επιτεύγματά στο στρατιωτικό πεδίο αλλά την άποψη αυτή συμμερίζεται και ο δικός μας Κωνσταντίνος Σάθας χωρίς να έχει άμεση ή έμμεση υποστήριξη από ιστορικές πηγές, ο οποίος κάνει λόγο για Ρώσους απεσταλμένους με επιστολές προς

τον Βλαχάδα εκ μέρους του ηγέτη των Σέρβων Καραγεώργη και του Ροδοφονίχη, Έλληνα στην υπηρεσία των Ρώσων. Πιθανότερο ωστόσο είναι ότι κά-

ποιες συνεννοήσεις έγιναν ανάμεσα στον Βλαχάδα και τους κλεφτοαρματολούς που είχαν καταφύγει στα νησιά για την οργάνωση κάποιου συντονισμού ενεργειών και κοινής δράσης κατά των Τουρκαλβανών. Ο Σάθας και πάλι προεκτείνοντας τα πράγματα αναφέρει ότι στα μέσα Φεβρουαρίου 1808 ο Βλαχάδας συγκάλεσε συγκέντρωση των αρματολών της Στερεάς, ακόμη και των Τούρκων της Λάρισας και των Τρικάλων που μισούσαν τον Αλή πασά, ότι ο αριθμός των μνημένων συνεχώς μεγάλωνε και ότι νέα συνέλευση στον Όλυμπο όρισε συμβολικά ως ημέρα της εξέγερσης την 29η Μαΐου 1808 και ότι τελικά το όλο εγχείρημα προδόθηκε στον Αλή των Ιωαννίνων. Την ίδια ασάφεια παρουσιάζουν και κάποιες ενθυμήσεις οι οποίες πάντως μας οδηγούν στο πιθανό συμπέρασμα ότι ορισμένες διαισθητικές των Αλβανών εναντίον κλεφτοαρματολών της περιοχής της Θεσσαλίας εξώθησαν τελικά τον Ευθύμιο Βλαχάδα να εγκαταλείψει τη νομιμόφρονα στάση και να ξεκινήσει το επαναστατικό κίνημά του εναντίον του Αλή πασά.

**Βιαιοπραγίες
των Αλβανών
εναντίον
κλεφτοαρματολών
της Θεσσαλίας
εξώθησαν τον
Ευθύμιο Βλαχάδα
να ξεκινήσει το
επαναστατικό
κίνημά του
εναντίον του
Αλή πασά**

ΕΝΘΥΜΗΣΗ

Εν έτει 1808, Μαΐου 5, ημέρα Τρίτη, ο Παπαθύμιος και Θεοφράκης, παιδιά του Πλαχάβα εσήκωσαν κεφάλι και εσκότωσαν τους Αρβανίτες άλλους εις τα τερβένια, άλλους εις τα χάνια τους έκοψαν. Έκαυσαν και το σπίτι του Γιαννάκου από Λευθεροχώρι με 5 Αρβανίτες μέσα, και ήτον εις τον καιρόν του Αλή πασά όπου όριζεν εις τον Μορέαν, Μακρυνίτσα, Γιαννιτσα και Θεσσαλονίκην εις Καπρούλι, Οχρίδα, Αλπασάνι, Αυλώνα, Κακοσούλι, Δέλβινον, Αγία Μαύρα και άλλα σύνορα. Και ο Μουχτάρ πασάς και ο βεζίρ Αλή πασάς έστειλεν δύναμιν και επιάστηκεν εις πόλεμον με τους Πλαχαβαίους και έγινε μέγας θρήνος. Εσκοτώθηκαν όλοι οι Πλαχαβαίοι έως 500 άνθρωποι. Εγλύτωσε δε μόνον ο Θεοφράκης και ο Μιχαλογιάννης και άλλοι. Και ύστερον τους εσκότωσεν ο Σιαπέρας με απιστίαν και αντούς. Και τα παιδιά τους όπως έκαμαν αυτοί με τους Αρβανίτες έτσι έπαθαν.

Δ. Λουκόπουλος, «Από ένα κώδικα διαλυμένου μοναστηριού του Ολύμπου», Ημερολόγιο της Μεγάλης Ελλάδος 1936, σ. 129.

Βα κατά του Αλή πασά

ΑΥΡΙΟ

Η ανταρσία του
Θύμιου Βλαχάδα κατά
του Αλή πασά
(Β' Μέρος)